

Omgaan met autisme in de rijles

Wie hoort van autisme (ASS), denkt niet automatisch aan mensen die een rijbewijs kunnen halen. Maar het is wel degelijk mogelijk. En nu is er een workshop die instructeurs en examinatoren kan helpen beter om te gaan met kandidaten met ASS. De belangrijkste lessen daarbij: zorg voor rust in de auto. En bij afwijkend gedrag: het is geen onwil, maar onmacht.

Door Bas Kuiper

Jolande Remmits werkt als groepscoördinator bij Spectrum Brabant, centrum voor zorg en onderwijs. Daar begeleidt ze leerlingen met stoornissen als ASS en ADHD bij hun studie en op andere gebieden om in het dagelijks leven om te gaan met hun stoornis. 'Mijn partner Jan Heezen heeft een rij-school in Waalre. Door gesprekken over elkaars werk ontstond het idee om instructeurs en examinatoren meer te leren over het omgaan met autisme. Vervolgens heb ik met Inke Brugman (de oprichter van Spectrum Brabant) en Jan Heezen een workshop van één dagdeel ontwikkeld die opleiders en examinatoren helpt om te gaan met leerlingen met een lichte vorm van ASS.'

Jolande: 'Het leren bij leerlingen met ASS verloopt op een iets andere manier. Als jij ergens voor het eerst op een feestje binnenkomt, kijk je eerst naar de mensen, dan naar de ruimte en dan naar de details. Bij mensen met ASS gaat het vaak precies andersom. Die kijken eerst naar de details, dan zetten ze al die stukjes in elkaar voor een overzichtelijk beeld van de ruimte. En

'Het is geen onwil, maar onmacht'

het laatste wat ze zien, zijn de mensen. Deze andere manier van informatie verwerken betekent niet dat ze ongeschikt zijn om te rijden. Maar het is wel iets om rekening mee te houden bij je manier van lesgeven.'

Teamsport

Een goede manier om te kijken of je iemand met ASS kan leren autorijden is

Jolande Remmits: 'Iedereen heeft een gebruiksaanwijzing. Alleen heeft die bij leerlingen met ASS een naam.'

vragen of hij of zij een teamsport beoefent op een redelijk niveau. Iemand die op jonge leeftijd niet kan meekomen met een team, kan vaak ook niet leren autorijden. Want zowel bij autorijden als bij teamsporten komen de probleemgebieden voor leerlingen met ASS naar voren. Ten eerste kunnen ze vaak moeite hebben om het overzicht te houden. Daarnaast zijn ze vaak minder sterk in het plannen van taken. En tot slot missen ze (deels) het vermogen om zichzelf en anderen te begrijpen. 'Bij het autorijden zijn deze vaardigheden cruciaal. Je moet continu het overzicht hebben, continu plannen wat je gaat doen en continu bedenken hoe medewegge-

bruikers gaan reageren. Als je moeite hebt om je in te leven in een ander, is het ook moeilijker rekening te houden met het feit dat die medeweggebruiker zich soms niet aan de regels houdt. Dat kun je compenseren door de leerling in de rijles nog eens nadrukkelijk op deze gevaren te wijzen. Dan houden ze er wel rekening mee.'

Vormen

Jolande: 'Er zijn grofweg drie soorten van autisme. De eerste is het klassieke autisme: denk aan de film 'Rain man'. Die categorie zal zich niet melden voor rijles. Daarnaast heb je mensen met het Asperger-syndroom. Die uiten spanningen

en onzekerheid door constant vragen te stellen en in discussie te gaan. En daarbij weten ze alles beter. 'Waarom staat dat verkeerslicht niet een meter verder naar achteren? Dat is toch veel beter.' Wat ze vaak niet kunnen, is aangeven dat ze iets niet begrijpen. En dat uit zich door over alles te discussiëren, op het irritante af. 'Als je daar tegenaan loopt in de lesauto, kun je de auto aan de kant zetten tot de rust is weergekeerd. Vragen aan de leerling wat hem dwarszit, heeft geen zin. Die weet het meestal zelf niet. Beter is om na te gaan waar je in de les bent afgeweken van je routine. Het zonder uitleg aanzetten van de blower vanwege een beslagen voorruit kan al genoeg zijn om mensen met Asperger van slag te krijgen als ze niet kunnen plaatsmaken waarom je dat doet. En zolang die puzzel niet compleet is, blijft die rondwaren door zijn hoofd. Dat hindert hem bij het uitvoeren van andere taken, zoals het autorijden.'

Geen reactie

Dan zijn er nog de leerlingen met de ASS-variant die PDD-NOS heet. Die hebben meer problemen op het sociale vlak. Als je vraagt of alles goed is of dat-ie het begrepen heeft krijg je een ongemeend 'ja' of helemaal geen reactie. Dat kan vervelend zijn. Maar in plaats van je te ergeren kun je ook uitzoeken of hij het begrepen heeft. Doorvragen heeft geen zin, omdat ze hun eigen gedrag moeilijk kunnen beoordelen. Wel kun je de leerling dezelfde opdracht nog één of twee keer laten uitvoeren. En dan zie je vanzelf of hij het begrepen heeft. 'Wat voor beide groepen belangrijk is: wat een logische stap is voor jou als instructeur, hoeft geen logische stap te zijn voor een leerling met ASS. Daarnaast geven we veel onnodige informatie. Bij het instappen tijdens de eerste les is het zeggen dat de één voorlans moet en de ander

achterlans voldoende. Het wie, wat, waar, wanneer en hoe is het belangrijkste. Het waarom kun je later vertellen. Doe bij een leerling met ASS dus alle nieuwe dingen stap voor stap. Daarnaast is er nog veel informatie die de puzzel voor de leerling kan bemoeilijken. Denk aan een radio die aanstaat tijdens de rijles.'

Praktijkexamen

'Ook belangrijk zijn de omgangsvormen. Die krijgen jij en ik met de paplepel ingegoten. Mensen met autisme niet. Die moeten ze stuk voor stuk aanleren en opslaan in hun hoofd. Daarom vermijden ze vaak oogcontact en vinden ze het niet prettig als je ze aanraakt. Omdat ze dat vaak niet kunnen plaatsmaken. Waarna er weer een onafgemaakte puzzel in hun hoofd achterblijft. Nu is het niet zo dat ze geen contact zoeken. Dat willen ze wel. Maar dan op een andere

'Een goed bedoelde grap kan je kandidaat in de problemen brengen'

manier. Bijvoorbeeld door online te chatten. Ook daar kun je dus rekening mee houden in de auto: je hoeft zo'n leerling niet recht in de ogen te kijken.' Dan is er nog het praktijkexamen. Ook daar kan de leerling tegen problemen aanlopen. Bijvoorbeeld door een examiner die het ijs wil breken met een goedbedoelde grap. Als de kandidaat 'm niet kan plaatsmaken, is dat weer een onafgemaakte puzzel. Dat risico zit 'm ook in nieuwe elementen van het examen. Op een vraag met waarom (Waarom die oplossing? Waarom op die plek?) hebben kandidaten met ASS meestal geen antwoord: omdat

ze het zelfinzicht missen om hun eigen gedrag toe te lichten. Maar als je de kandidaat vraagt hoe hij het kruispunt is overgestoken en wat daarbij het gewenste kijkgedrag is, dan weet hij het. Die antwoorden zitten in z'n hoofd.

Kans

Nu is de vraag hoe groot de kans is dat je een leerling met ASS in de auto krijgt. Die kans is vrij groot, omdat het CBR met vraag 3 op de Eigen verklaring alleen die groep tackelt, die onder behandeling is (geweest) van een psychiater. Bij veel mensen is de stoornis echter door een ander vastgesteld. Ze weten dus dat ze het hebben, maar ze zijn er niet voor onder behandeling. Die groep zal dus met 'nee' antwoorden. En wat mij betreft is dat geen probleem. Als ze niet geschikt zijn om auto te rijden, dan blijkt dat wel in het vervolg van het rijbewijstraject.

Het leuke is dat je gaandeweg merkt dat de tips uit de workshop niet alleen opgaan voor leerlingen met ASS, maar ook voor de reguliere leerling. Iedereen heeft een gebruiksaanwijzing. Alleen heeft die bij leerlingen met ASS een naam. Als je de lijst met kenmerken van ASS langsloopt, herkent ook iedereen er wel wat van zichzelf in. Wat dat betreft hebben we bijna allemaal autistische trekjes. Als je dat beseft, dan zie je ook de mogelijkheden om bijvoorbeeld die leerling die altijd maar blijft vragen, beter te begrijpen. Het afwijkende gedrag wat je in de auto ziet, heeft niet te maken met onwil, maar onmacht. Als je jezelf dit regelmatig voorhoudt, dan kun je de irritatie opzij zetten en je leerling echt helpen. Voor meer informatie over de workshop, e-mail: jremmits@spectrumbabant.nl